

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

«___» _____ 202 р.

**РЕФЕРАТ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою «Управління публічними фінансами»
на тему: «Податкова політика держави та її вплив на економічний розвиток»

Виконавець:

студентка ЦЗВФН
Слюсаренко Дарія Русланівна

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
Слатвінська Марина Олександрівна _____

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Один із стратегічних напрямків довгострокового розвитку нашої держави полягає у підвищенні рівня життя громадян. Ключовим елементом забезпечення економічного розвитку є проведення структурних реформ для формування економіки, що базується на передових інноваціях, створенні умов для розвитку бізнесу як базису ефективної економіки.

Успішний розвиток економіки напряму залежить від прозорої податкової політики та сприятливого бізнес-середовища. Ефективна державна податкова політика та її реалізація через відповідний механізм мають створювати умови для наповнення Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Це сприятиме обґрунтованому стратегічному розподілу бюджетних коштів, розвитку малого та середнього бізнесу, дотриманню бюджетної дисципліни, створенню інвестиційного клімату, виявленню шкідливих податкових практик і запобіганню порушенням законодавства, а також неухильному дотриманню прав платників податків.

Останні події, такі як поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 у 2020–2021 роках та повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року, призвели до серйозної економічної кризи. Ці події призвели до підриву економічного потенціалу держави та її економічної безпеки, а також до економічного тероризму.

Наслідком стали зниження податкових надходжень до бюджету та сповільнення темпів його наповнення. Підвищилося податкове навантаження на бізнес, а доходи населення зменшилися. Ефективність управління державними видатками зменшилася, а також відбулося зниження прозорості фінансового сектора та довіри до нього. Часткове розмивання бази оподаткування, ускладнення процедур адміністрування податків і сплати окремих податків також стали одними з результатів цієї економічної кризи. Крім того, недостатнє використання ефективних інструментів компенсації ризику-дохідності, таких як спеціальні податкові режими для

високотехнологічних галузей, індустріальні парки та податкові канікули, також вплинуло на економічну ситуацію країни.

У контексті наведених подій надзвичайно важливим стає виявлення позитивів та недоліків податкової політики держави та її впливу на економічний розвиток. Це включає приведення податкового законодавства у відповідність до європейських стандартів оподаткування, оновлення переліку інструментів, які використовують уповноважені органи державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері. Важливими є оптимізація процедур податкового адміністрування, виявлення податкових правопорушень та запобігання їх вчиненню. Це може включати в себе вдосконалення механізмів контролю, впровадження ефективних систем моніторингу та взаємодії між органами влади та бізнес-спільнотою.

Ці заходи сприятимуть створенню стійкої та прозорої системи оподаткування, що в свою чергу сприятиме відновленню економічної стійкості та забезпеченню ефективного функціонування фінансового сектора. Крім того, вони допоможуть збільшити довіру як національного, так і міжнародного бізнес-співтовариства до економічної політики країни.

Низка вчених звертали увагу на широкий спектр аспектів, пов'язаних з державною податковою політикою, розглядаючи її від теоретичних основ до конкретних аспектів реалізації та впровадження. Функціонування системи оподаткування, передумови розвитку національної податкової політики, адміністрування податків і зборів в Україні, особливості формування податкової системи, застосування адміністративно-господарських санкцій, критерії оцінювання податкової політики, формування податкового механізму ринкового типу, особливості фіскальної та бюджетно-податкової політики, вдосконалення податкового законодавства, реалізацію функцій податкового права, основи податкового регулювання підприємницької діяльності, забезпечення податкової безпеки держави, а також зміст податкової культури та інші аспекти в своїх наукових працях досліджували: Ш. Монтеск'є, Дж. Міль, А. Сміт, Атаманчук Н. І., Слатвінська М. О.,

Сидорович О. Ю., Швабій К. І., Пасічний М.Д, Десятнюк О. М., Крисоватий А. І., Мельник В. В., Варналій З. С., Сідельникова Л. П., Лютий І. тощо Втім, не було проведено повноцінного комплексного дослідження сучасного етапу реалізації державної податкової політики в аспекті її впливу на економічний розвиток. Таким чином, актуалізується необхідність забезпечення стійкого економічного зростання через формування прозорої та дієвої податкової політики, а також виявлення проблем, які виникають при застосуванні інструментів для реалізації такої політики.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад податкової політики держави, обґрунтування прикладних аспектів її функціонування та формування рекомендацій щодо шляхів її вдосконалення.

Для досягнення мети роботи було поставлено наступні завдання:

- дослідити науково-теоретичні аспекти податкової політики держави;
- розкрити мету, завдання та принципи податкової політики;
- висвітлити соціально-економічну роль цифрової трансформації податкового адміністрування як детермінанти податкової політики;
- проаналізувати тенденції формування податкових надходжень Державного бюджету;
- здійснити аналіз впливу податків на формування доходів місцевих бюджетів;
- виявити проблемні аспекти функціонування податкової політики та її вплив на бізнес;
- дослідити зарубіжний досвід функціонування податкової політики та можливості його імплементації до українських реалій;
- сформулювати шляхи вдосконалення податкової політики держави.

Об'єктом дослідження виступає податкова політика держави.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти функціонування податкової політики держави в контексті її впливу на економічний розвиток.

У кваліфікаційній роботі використовувалися такі методи макроекономічного аналізу: загальнонаукові методи для визначення сутності

податкової політики; статистичний метод, метод індукції та дедукції для проведення аналізу тенденцій її функціонування; історичний, логічний, математичного аналізу тощо.

Інформаційною базою дослідження при написанні кваліфікаційної роботи виступали: Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс, статистичні дані Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Звіти Державної податкової служби України, офіційні дані Євростату, монографії, статті та інші наукові праці, дані сайту Відкритий бюджет для громадян, Ціна держави тощо.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел. Загалом робота складається з 107 сторінок. Для дослідження наведеної проблеми у роботі використано 16 рисунків та 11 таблиць. Загальний обсяг використаних у роботі джерел склав 78 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У роботі розглядаються теоретичні засади функціонування податкової політики. Розкрито її мету, завдання та принципи. Висвітлено соціально-економічні детермінанти цієї політики з позиції цифрової трансформації. У другому розділі проаналізовано тенденції формування податкових надходжень державного бюджету та впливу податків на формування доходів місцевих бюджетів. Обґрунтовано дієвість податкової політики та розкрито проблемні аспекти функціонування податкової політики з позиції її впливу на бізнес в Україні. У третьому розділі висвітлено зарубіжний досвід функціонування податкової політики та можливості його імплементації до українських реалій. Запропоновано напрями вдосконалення податкової політики в Україні.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження теоретичних засад податкової політики держави та обґрунтування прикладних аспектів її функціонування й

формування рекомендацій щодо шляхів її вдосконалення ми дійшли наступних висновків:

1. З'ясовано, що є сенс розглядати податкову політику держави як комплексне поняття з різних позицій. Досліджено науково-теоретичні аспекти податкової політики держави. На підставі проведених узагальнень запропоновано власне бачення цього поняття. А саме, під податковою політикою держави варто розуміти - обраний державою політичний курс, що включає науково обґрунтовані та системні рішення, закріплені в законодавчо-нормативних документах, і мають стратегічно важливе значення для держави та її громадян. У цих рішеннях містяться заходи різного характеру - економічного, фінансового, податкового та управлінського, правового, організаційного, спрямовані на упорядкування правовідносин у сфері оподаткування між державою та іншими суб'єктами з метою досягнення балансу між фінансовими ресурсами держави та обсягом її видатків, які залежать від потреб держави в конкретний період.

2. Висвітлено мету, завдання та принципи податкової політики, які відображають стратегічний підхід до управління податковою політикою, сприяючи її ефективності та відповідності соціальним цінностям.

Система принципів державної податкової політики включає в себе різноманітні аспекти, спрямовані на забезпечення ефективності та відповідності соціальним цінностям. Ці принципи можуть бути узагальнені як основні принципи, що охоплюють різні аспекти діяльності податкової системи, а саме: автоматизація - застосування сучасних технологій для полегшення збору, обробки та аналізу податкової інформації; вигідність для держави та платника податку; врахування та узгодження різних інтересів; економічна ефективність; єдиний підхід до встановлення податків і зборів; загальність оподаткування; інтеграційність; наукова обґрунтованість; нейтральність оподаткування; безперервність; оперативність; податкова культура; презумпція правомірності рішень платника податку; простота побудови та прозорість.

Наведена система принципів державної податкової політики є обґрунтованою та комплексною, проте варто зауважити, що інші принципи можуть доповнювати цю систему, зберігаючи внутрішню її логіку та лад. Зазначимо, що ретельний розгляд кожного принципу є вже відзначено в сучасній доктрині, тому подальше їхнє розкриття може виглядати як зайве.

Таким чином, варто підкреслити, що деталізація вмісту кожного принципу не має ані практичного, ані теоретичного сенсу, оскільки вони вже вивчені та описані в літературі. Замість цього, важливо підкреслити, що всі ці принципи є неодмінною частиною системи державної податкової політики, яка має за мету реалізацію конкретних напрямів. І, нарешті, ці напрями реалізації є основою для розуміння змісту та завдань державної податкової політики, що визначає її сутність та напрями розвитку.

3. Висвітлено соціально-економічну роль цифрової трансформації податкового адміністрування як детермінанти податкової політики. Зазначено, що цифрові технології та сервіси володіють великим потенціалом у сфері податкового адміністрування. Однак їх використання повинно бути обґрунтованим і ретельно опрацьованим з технологічного погляду для уникнення можливих ризиків та забезпечення максимальної ефективності й прозорості податкової політики. Застосування цифрових технологій може взяти верх у боротьбі із фінансовою злочинністю, такою як відмивання грошей і корупція. Наприклад, введення електронного обліку фінансових операцій та моніторинг податкових платежів може виявити і запобігти можливим випадкам фіскального обману. Крім того, публічна доступність фінансових даних може сприяти громадському контролю за діяльністю фіскальних органів та завадити можливим корупційним схемам. Використання цифрових технологій також обіцяє ефективні та зручні комунікації між податковими органами та платниками податків. Застосування електронних сервісів і технологій значно скоротить час на обробку запитів та сприятиме більш ефективній взаємодії між ними.

4. Аналіз тенденцій формування податкових надходжень Державного бюджету дозволи в виявити, що ключову роль у формуванні надходжень до бюджету у 2023 році, так само як і в попередні роки, відіграли такі складові: податок на додану вартість (ПДВ) з імпортованих та внутрішніх товарів, робіт і послуг; податок на доходи фізичних осіб; податок на прибуток; рента за користування надрами; акцизи на нафтопродукти, алкоголь та цигарки. Найбільша стаття доходів у бюджеті визначається податком на додану вартість (ПДВ) з імпорту. За 2020 рік, надходження від цього податку з імпортованих товарів на територію України склали 274 113,5 млн грн. Ця сума менша на 21 263,8 млн грн у порівнянні з 2018 роком та на 5617,3 млн грн менше, ніж у 2019 році. Зменшення обсягу надходжень пояснюється введеними санкціями та непевною ситуацією на зовнішньому та внутрішньому ринках, обумовленою рядом геополітичних факторів та проблемами, пов'язаними з пандемією COVID-19.

Дохід від внутрішніх товарів і послуг, що надійшов до бюджету України, склав 493,4 млрд грн у 2018 році. У 2023 році відбулося збільшення на 676 млрд грн, а відповідно зросли надходження від податку на додану вартість (ПДВ) протягом розглядуваного періоду Також відбулося збільшення доходів від вироблених в Україні та імпортованих підакцизних товарів. Останні роки акцизи на цигарки та алкоголь зросли, що призвело до збільшення надходжень до бюджету. У 2023 році від продажу внутрішніх підакцизних товарів (алкоголь, цигарки, нафтопродукти) зібрано більше, ніж у попередньому році.

У 2018 році найбільш проблемними статтями надходжень до державного бюджету були податок на додану вартість (ПДВ) (недонадходження становили 2,56% від планового показника) та акцизний податок (4,22% відповідно). У 2019 році ситуація повторилася, де проблемними залишалися ПДВ (8,93%) та акцизний податок (5,28%). У 2020 році найважливішою проблемною статтею був податок на прибуток підприємств (1,6%). У 2023 році це був ПДВ.

З іншого боку, найбільш вражаючим перевиконанням плану щодо мобілізації податків до бюджету було відзначено у відношенні до податку на прибуток підприємств у 2018 році (17,69%) та 2019 році (12,11%) та 2023 р., а також щодо акцизного податку у 2021 році (17,13%), 2023 р (6,4%).

5. Здійснено аналіз впливу податків на формування доходів місцевих бюджетів. За період з 2018 по 2023 роки частка податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів зросла з 41,3% до 66,5%, а частка місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів у 2023 році склала 15,5%. Значне зниження частки відмічається по ПДФО з 52,4% у 2018 році до 43,9% у 2023 році. Це зростання відбулося за рахунок надходжень від податку на майно (податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельного податку та орендної плати), а також єдиного податку.

6. Виявлені проблемні аспекти функціонування податкової політики та її вплив на бізнес. Серед чинників негативного впливу на якість податкового законодавства найчастіше впливають: постійні зміни, протиріччя та неоднозначні положення, що призводять до численних роз'яснень, що суперечать одне одному, та несправедливої правозаставної практики, складність. Тоді як на податкове адміністрування впливають: кількість часу, витраченого на підготовку податкової звітності та сплату податків; поспішне запровадження нових правил та недостатність часу для пристосування до них; незрозумілість правил та роз'яснень щодо підготовки податкової звітності та проведення платежів; недосконалість електронної системи звітності; кількість платежів.

7. Досліджено зарубіжний досвід функціонування податкової політики та можливості його імплементації до українських реалій. Виявлено, що в міжнародній практиці має місце використання низки цифрових засобів. Наприклад запущений додаток e-Fatura, який дозволяє платникам податків полегшити процес підтвердження витрат, відстежуючи рахунки за їхнім ідентифікаційним номером податкового обліку; використовують додаток e-Renta для спрощення процедури прибуткового оподаткування, що полегшує

та сприяє добровільному декларуванню. Узагальнивши практику зарубіжного досвіду податкової політики є сенс виокремити такі напрямки цифровізації діяльності суб'єктів податкового адміністрування в Україні:

Розвиток системи електронного податкового декларування та сплати податків:(Забезпечення прозорості та достовірності податкової інформації; Використання новітніх цифрових аналітичних інструментів для реального часу; Впровадження автоматичного обміну податковою інформацією з іншими країнами).

Модернізація процесів комунікації платників(Вдосконалення електронних сервісів для попереднього декларування та інтерактивного заповнення звітності.Забезпечення онлайн консультування та сплати податків).

Удосконалення аналізу фінансової діяльності платників:(Використання технологій штучного інтелекту та аналітики даних для податкового моніторингу. Впровадження електронного аудиту на основі стандарту звітності для виявлення ризиків податкових правопорушень).

Оптимізація фахового кадрового потенціалу:(Покращення процедур впровадження цифрових технологій у системі фіскального адміністрування. Підвищення рівня податкової грамотності платників податків за допомогою кваліфікованого персоналу.).

Формування організаційно-правового середовища (Зміцнення захисту інформаційної безпеки в системі фіскального адміністрування. Протидія кіберзлочинності за допомогою сучасних технологій захисту від кібератак).

Ці заходи спрямовані на покращення дієвості податкової політики та ефективності й прозорості податкової системи в Україні за аналогією із передовими світовими практиками.

8. З'ясовано, що цифровізація процесів адміністрування податків здійснює статистично значущий вплив на детінізацію економіки та підвищення податкової конкурентоспроможності країни й її економічний розвиток загалом. Сформовано шляхи вдосконалення податкової політики

держави. Сформовано напрями вдосконалення податкової політики держави яка має бути спрямована на формування системи стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційної активності як важливого джерела податкових надходжень в державу.

Запровадження такого принципу можливе через надання підприємцям інвестиційних пільг, що мають цільовий характер та суворо контролюються з боку податкових органів.

Систематизація векторів цифровізації діяльності суб'єктів фіскальної політики полягає у :

- Використанні цифрових технологій для поліпшення процесу взаємодії між платниками податків та суб'єктами, які використовують бюджетні кошти
- Використанні цифрових технологій для вдосконалення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування — суб'єктів фіскальної політики
- Використанні цифрових технологій для здійснення регулювання економічного розвитку, перерозподілу фінансових ресурсів, повернення податкових платежів, надання податкових пільг тощо
- Використанні цифрових технологій для оптимізації підприємницької діяльності в контексті декларування, обліку та сплати податкових зобов'язань.

Для підвищення рівня ефективності податкової системи в Україні необхідно реалізувати наступні заходи: 1. Дотримання стабільності в нормативно-правовому регулюванні податкового законодавства. Запропоновані податкові нормативи для суб'єктів господарювання мають бути простими та зрозумілими та не повинні постійно змінюватись. 2. Оптимізація рівня податкового навантаження з метою стимулювання розвитку нових робочих місць, зростання ринку праці та вивільнення грошових коштів населення для розвитку власного бізнесу. 3. Підвищення ефективності управління податковим боргом, що включає: віднесення до

податкової застави усіх активів боржника, незалежно від розміру податкового боргу; застосування продажу майна відразу після невиконання графіка погашення податкового боргу; передбачення в законодавстві норми про автоматичне списання частини коштів у погашення податкового боргу у момент їх надходження на рахунок платника. 4. Автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій. Органам ДПС слід продовжити роботу щодо вдосконалення системи електронного документообігу та системи електронного адміністрування ПДВ, застосовувати спрощені форми податкової звітності, звітування платниками за операціями у режимі реального часу тощо. 5. Збільшення відповідальності за використання тіньових податкових схем при веденні бізнесу та умисній мінімізації податкових зобов'язань.

АНОТАЦІЯ

Слюсаренко Д. Р., «Податкова політика держави та її вплив на економічний розвиток», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Управління публічними фінансами», Одеський національний економічний університет.

м. Одеса, 2024 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – податкова політика держави. Предметом дослідження виступають теоретичні засади та практичні аспекти функціонування податкової політики держави в контексті її впливу на економічний розвиток.

У роботі розглядаються теоретичні засади функціонування податкової політики. Розкрито її мету, завдання та принципи. Висвітлено соціально-економічні детермінанти цієї політики з позиції цифрової трансформації. У другому розділі проаналізовано тенденції формування податкових надходжень державного бюджету та впливу податків на формування доходів місцевих бюджетів. Обґрунтовано дієвість податкової політики та розкрито проблемні аспекти функціонування податкової політики з позиції її впливу на бізнес в Україні. У третьому розділі висвітлено зарубіжний досвід функціонування податкової політики та можливості його імплементації до українських реалій. Запропоновано напрями вдосконалення податкової політики в Україні.

Ключові слова: податкова політика, податок, податкова система, прямі податки, непрямі податки, податкові органи.

ANNOTATION

Slyusarenko D. R., «Tax policy of the state and its influence on economic development», qualifying work for obtaining a master's degree in the specialty 072 «Finance, banking and insurance» under the master's program «Public Finance Management», Odesa National University of Economics.

Odessa, 2024

The master's qualification work consists of three sections. The object of research is the tax policy of the state. The subject of the research is the theoretical foundations and practical aspects of the functioning of the tax policy of the state in the context of its influence on economic development.

The paper examines the theoretical foundations of tax policy functioning. Its purpose, tasks and principles are revealed. The socio-economic determinants of this policy from the point of view of digital transformation are highlighted. The second chapter analyzes trends in the formation of tax revenues of the state budget and the impact of taxes on the formation of revenues of local budgets. The effectiveness of the tax policy is substantiated and the problematic aspects of the functioning of the tax policy are revealed from the point of view of its impact on business in Ukraine. The third chapter highlights the foreign experience of tax policy functioning and the possibilities of its implementation to Ukrainian realities. Directions for improving tax policy in Ukraine are proposed.

Key words: tax policy, tax, tax system, direct taxes, indirect taxes, tax authorities..